

## قشم دروازه ژئوتوریسم ایران

سعیده ناطقی<sup>۱\*</sup> و مینا بیات<sup>۲</sup>

### چکیده

گردشگری در جهان کنونی به عنوان صنعتی پاک و سومین پدیده اقتصادی پویا، رو به توسعه پس از صنایع نفت و خودرو سازی، توجه بسیاری از کشورها را به خود جلب کرده است. در دهه اخیر ژئوپارکها<sup>۱</sup> به عنوان سرزمین‌های هدف زمین‌گردشگری، رویکرد اصلی توسعه در بسیاری از کشورهای پیشرفته و همچنین کشورهایی به شمار می‌روند که منابع و ذخایر محدود دارند و یا از دید صنایع و تولیدات وابسته به آن ضعیف هستند. معرفی و ثبت ملی و بین‌المللی مناطق توانمند با نام ژئوپارک<sup>۲</sup> به عنوان ابتکاری نوین در زمینه توسعه گردشگری و از راهبردهای مهم برای برآورد اهدافی چون پایداری و حفاظت محیط، احیا و ثبات اقتصادی جوامع محلی (اشتغال، درآمدزایی)، ایجاد رفاه اجتماعی نسبی در روستاها و کانونهای کوچک جمعیتی کم‌برخوردار صنعتی، معدنی و کم بهره از بودجه‌های نفتی است. قشم، بزرگترین جزیره ایران است که در شرق خلیج فارس و در نزدیکی تنگه هرمز قرار گرفته و اولین ژئوپارک ثبت شده در ایران می‌باشد. ژئوپارک قشم ۲۵ ژئوسایت یا پدیده زمین شناسی را در خود جای داده است. در این مقاله سعی در معرفی ژئوپارک قشم و اشاره به موارد مهم، در ثبت ژئوپارکها را مورد بررسی قرار می‌دهد.

واژه‌های کلیدی: ژئوپارک، گردشگری، قشم.

## Qeshm is the gateway to Iran's Geotourism

S. Nateghi<sup>1\*</sup> and M. Bayat<sup>2</sup>

### Abstrac

Tourism in today's world as a clean industry and the third dynamic and developing economic phenomenon, developing after the oil and automotive industries, has attracted the attention of many countries. In the last decade, "geoparks" as geotourism targets are considered the main approach of development in many advanced countries and those that have limited resources or related industries. National and international introduction and registration of empowerment zones called "geoparks" are the new initiatives in the development of geotourism and important strategies for estimating goals such as sustainability and environmental protection, rehabilitation and economic stability of local communities (employment, income), creation of social welfare in rural areas and low population centers which are of low interest of industrial, mining and oil budgets. Qeshm is the largest island in Iran, located in the east of the Persian Gulf, near the Strait of Hormuz, and is the first registered geopark in Iran. Qeshm Geopark has 25 geosites or geological phenomena. In this article, we try to introduce Qeshm Geopark and point out the important issues in registering geoparks.

**Keywords:** Geopark, Geotourism, Qeshm.

۱- نویسنده مسئول، استادیار پژوهش، بخش تحقیقات مرتع، مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، تهران، ایران، پست الکترونیک: nateghi@riff-ac.ir

۲- محقق، بخش تحقیقات مرتع، مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، تهران.

1\* - Assistant Professor, Rangeland Research Division, Research Institute of Forests and Rangelands, Agricultural Research Education and Extension Organization (AREEO), Tehran, Iran

2 - Senior Researcher, Rangeland Research Division, Research Institute of Forests and Rangelands, Agricultural Research Education and Extension Organization (AREEO), Tehran, Iran



### مقدمه

گردشگری به عنوان بخشی ارزشمند و زودبازده در زمینه رهیافت اقتصادی در ملاحظات آمایش سرزمین مطرح است و با توجه به در دسترس بودن منابع در مقایسه با سایر پروژه‌ها، خطرات و هزینه‌های کمتری در زمینه سرمایه‌گذاری دارد (جدیدی و همکاران، ۱۳۹۶). توریسم صنعتی درآمدزا و با صرفه اقتصادی بسیار مناسب است. آمار کارشناسی نشان می‌دهد، صنعت گردشگری، سومین پدیده اقتصادی پویا و رو به توسعه پس از صنایع «نفت» و «خودروسازی» است که با ایجاد تبادلات فرهنگی و اجتماعی میان ملل مختلف به خاطر فقدان آلودگی‌های محیط‌زیستی، امروزه بسیار مورد توجه است (گلشاهی و همکاران، ۱۳۹۶). جاذبه‌های طبیعی هر کشوری در جذب گردشگر نقش بسزایی دارند. امروزه، طبیعت‌گردان جزو گردشگرانی محسوب می‌شوند که بدون آسیب‌های جدی به طبیعت از مناظر طبیعی دیدن می‌کنند. ژئوتوریسم (Geotourism) شاخه‌ای است از اکوتوریسم که در آن شخص بازدیدکننده به دنبال مشاهده جاذبه‌های ژئومورفولوژیکی، یافته‌های دیرینه انسان‌شناسی، غارها، جذابیت‌های معدنی و... است. زمین‌گردشگری یا ژئوتوریسم (Geotourism) از دو بخش ژئو و توریسم تشکیل شده است بخش ژئو شامل جاذبه‌های زمین‌شناسی، ژئومورفولوژی و میراث معدن‌کاری است و بخش توریسم به عنوان موضوعی چندرشته‌ای، تمام زیرساخت‌های صنعت گردشگری را از جمله تفسیر، مدیریت، اقامت، تورها و... را دربرمی‌گیرد و برخلاف اکوتوریسم که جاذبه‌های طبیعت جاندار را در مرکز توجه قرار داده است، این صنعت به طور کلی با جاذبه‌های طبیعت بی‌جان سروکار دارد (نکویی صدری، ۱۳۸۸). در ژئوتوریسم، طبیعت دائم توسط فرسایش آبی و بادی در حال تنوع و دگرگونی است. این دگرگونی توسط خود عوامل فرسایش شکل می‌گیرد نه انسان، مهم‌ترین عوامل پیدایش رخنمون‌ها، اشکال و جلوه‌های زمین که موجب جلب گردشگران و علاقه‌مندان به پدیده‌های طبیعی می‌شود، عبارتند از: فرسایش‌ها، آتشفشان‌ها، چین‌خوردگی‌ها و گسل‌ها، گنبدها و بلورهای نمکی، تپه‌های مرجانی و ...

### هدف ژئوتوریسم

حفظ محیط‌زیست و چشم‌اندازهای آن، عدم تغییر و جلوگیری از دخالت انسان در برهم زدن چهره زمین از اهداف اصلی ژئوتوریسم است. ژئوتوریسم زیرمجموعه توریسم پایدار بوده و هدف آن حفظ منابع گردشگری در مقاصد است. یعنی هدایت گردشگران به نحوی که محل مورد بازدید برای نسل‌های آینده همان طور باقی مانده و قابل استفاده باشد (Newsome & Dowling, 2010). ژئوتوریسم این امکان را برای محققان و بهره‌برداران فراهم می‌کند تا بتوانند کیفیت بازدید را ارتقا دهند. ژئوتوریسم بعد از طرح ژئوپارک‌ها، از سال ۲۰۰۰ مورد توجه یونسکو قرار گرفت. موضوع گردشگری زمین‌شناختی و حفظ میراث زمین به طور رسمی از زمانی مطرح شد که یونسکو با معرفی

یک عنوان جدید در علوم زمین تحت عنوان ژئوپارک از سازمان‌ها و مراکز زمین‌شناسی کشورهای مختلف دعوت به همکاری در این زمینه کرد (امری کاظمی، ۱۳۸۱). کشورهای دارای قابلیت‌های ویژه زمین‌شناسی، هم‌اکنون برای توسعه این نوع از صنعت توریسم و تبدیل قابلیت‌هایشان به جاذبه‌های گردشگری، تلاش مضاعفی می‌کنند. ژئوپارک، منطقه‌ای با وسعت کافی است که مرزهای آن به وضوح مشخص شده و دارای چندین پدیده بارز زمین‌شناسی باشد؛ این محدوده باید بتواند در توسعه اقتصادی جوامع اطراف خود نقش مؤثری ایفا کند. ژئوپارک ممکن است علاوه بر پدیده‌های زمین‌شناسی از آثار تاریخی، بوم‌شناسی، باستان‌شناسی، میراث فرهنگی و طبیعی دیگر نیز برخوردار باشد (تاج بخش، ۱۳۸۵). طبق آخرین تعریف سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی یونسکو در سال ۲۰۱۶، ژئوپارک‌های جهانی یونسکو مناطق جغرافیایی منفرد و یکپارچه‌ای هستند که در آنها سایت‌ها و چشم‌اندازهای دارای ارزش زمین‌شناسی بین‌المللی با یک مفهوم جامع از حفاظت، آموزش و توسعه پایدار مدیریت می‌شوند (جدیدی، ۱۳۹۶). هدف از ایجاد ژئوپارک توسعه پایدار است، کمیسیون جهانی محیط‌زیست و توسعه، توسعه پایدار را این چنین تعریف کرده است: «توسعه پایدار توسعه‌ای است که نیاز نسل حاضر را تأمین کند، بدون آنکه از توان نسل آینده برای تأمین نیازهایشان کاسته باشد.»

### فلسفه ژئوپارک

ژئوپارک برای اولین بار در سال ۱۹۹۱ در کنوانسیون حقوق میراث زمین (فرانسه) مطرح شد. در بیانیه پایانی آن کنوانسیون از ژئوپارک به عنوان وسیله‌ای برای حفاظت از میراث زمین‌شناسی و توسعه پایدار بومی در قالب یک شبکه جهانی یاد شد. از سال ۱۹۹۲، موضوع ژئوپارک‌ها در ارتباط با حفاظت از سایت‌های زمین‌شناختی مطرح شد و در سال ۱۹۹۷ در بخش علوم زمین یونسکو، برنامه‌ای با همین عنوان آغاز به کار کرد. طرح ژئوپارک‌های جهانی یونسکو در سال ۱۹۹۹ در یکصد و پنجاه و ششمین نشست کمیته یونسکو به تصویب رسید. در سال ۲۰۰۰، نمایندگانی از چهار کشور اروپایی فرانسه، آلمان، اسپانیا و یونان برای امضای تفاهم‌نامه‌ای با موضوع توسعه اقتصادی بومی از طریق حفاظت از میراث زمین‌شناسی و ترویج ژئوتوریسم با هم دیدار کردند. نتیجه آن دیدار، تشکیل شبکه ژئوپارک‌های اروپایی (European Geoparks Network: EGN) بود. اولین اقدام مهم شبکه ژئوپارک‌های اروپایی موافقت‌نامه همکاری با یونسکو در سال ۲۰۰۱ بود. طی این موافقت‌نامه شبکه مذکور تحت حمایت یونسکو قرار گرفت. هم‌اکنون ۵۸ عضو از ۲۱ کشور جهان در این شبکه عضو هستند. تفاهم‌نامه بعدی با یونسکو در سال ۲۰۰۴ امضا شد که به موجب آن EGN مسئول اروپایی تشکیل شبکه جهانی ژئوپارک‌های ملی تحت حمایت یونسکو شد. ارتباط شبکه ژئوپارک‌های اروپایی با یونسکو بیش‌ازپیش تقویت شد؛ به طوری که در طول اولین کنفرانس بین‌المللی ژئوپارک‌ها که در

سال ۲۰۰۴ در چین برگزار شد؛ شبکه جهانی جدیدی از ژئوپارک‌ها شکل گرفت. با حمایت سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی یونسکو، ۱۷ عضو شبکه ژئوپارک‌های اروپایی و ۸ ژئوپارک از چین برای ایجاد شبکه جهانی ژئوپارک‌های ملی با نام معمول شبکه ژئوپارک‌های جهانی (GGN; Global Geoparks Network) با هم متحد شدند (Patzak & Eder, 2004). تا پایان سال ۲۰۱۷، ۱۲۷ ژئوپارک از ۳۵ کشور جهان، در شبکه جهانی ژئوپارک‌های یونسکو عضو هستند. هدف اصلی این شبکه نه تنها تبادل اطلاعات میان کارشناسان زیر چتر یونسکو بود؛ بلکه شناسایی و حفاظت از میراث طبیعی، زمین‌شناختی و فرهنگی منحصربه‌فرد در سراسر کره زمین در رأس برنامه‌های یونسکو است. این شبکه، سه هدف اصلی حفاظت از طبیعت سالم، ترویج علوم زمین و توسعه اقتصادی پایدار را دنبال می‌کند. شبکه جدید ژئوپارک‌های آسیا-اقیانوسیه (APGN; Asia Pacific Geoparks Network) نیز به‌عنوان دومین شبکه منطقه‌ای و با تلاش مالزی شکل گرفته است. در واقع آخرین تحولات پس از تأسیس شبکه جهانی ژئوپارک‌ها، در خلال برگزاری اولین کنفرانس منطقه‌ای در نوامبر ۲۰۰۷ در لنگکاوای مالزی، پیشنهاد تأسیس شبکه جدیدی به نام شبکه ژئوپارک‌های آسیا-اقیانوسیه بود. این پیشنهاد، در نشست‌های توسط شبکه جهانی ژئوپارک‌ها در سومین کنفرانس ژئوپارک‌های یونسکو در آلمان (Germany/Osnabruck, 2008) تأیید شد. مهم‌ترین هدف این شبکه، فراهم آوردن یک سکوی شبکه‌ای است که توانایی ارتقای راهبرد حفاظت از میراث زمین‌شناختی و تأسیس ژئوپارک را برای توسعه ژئوپارک‌ها در منطقه آسیا-اقیانوسیه داشته باشد.

### سابقه ژئوتوریسم در ایران

ژئوپارک قشم واقع در جزیره قشم، استان هرمزگان در جنوب ایران، نخستین ژئوپارک خاورمیانه است که از سال ۱۳۸۵ (۲۰۰۶) به عضویت شبکه جهانی ژئوپارک‌های تحت حمایت یونسکو در آمده است. ۲۱ مارس ۲۰۰۶ در نشست پاریس، ژئوپارک قشم به‌عنوان

تنها ژئوپارک خاورمیانه در شبکه جهانی ژئوپارک‌ها (GGN) به ثبت رسید. در قاره آسیا، ایران یکی از شش کشور صاحب ژئوپارک (بعد از چین، مالزی، کره، ژاپن و ویتنام) است. ژئوپارک‌ها هر چهار سال یک بار توسط شبکه جهانی ژئوپارک‌ها (GGN) ارزیابی می‌شوند. متأسفانه در سال (۱۳۸۹) ۲۰۱۰ میلادی پس از ارزیابی کارشناسان شبکه جهانی ژئوپارک‌ها، به‌خاطر عدم اجرای اصول زیربنایی و لازم در ژئوپارک قشم، شبکه جهانی ژئوپارک‌ها به ایران کارت زرد داد و با هدف بر طرف کردن نواقص مهلتی را تا اواخر سال ۲۰۱۱ و اوایل ۲۰۱۲ تعیین کرد تا در صورت رفع نواقص مطرح شده، مطابق با استانداردهای این شبکه عضویت ایران به مدت چهار سال دیگر در شبکه جهانی ژئوپارک‌ها زیر نظر یونسکو تمدید شود، در غیر این صورت از فهرست خارج می‌شود. متأسفانه به‌دلیل قصور در انجام کارهای یادشده در دی ماه ۱۳۹۱ (۲۰۱۲) ژئوپارک قشم به‌دلیل ناتوانی مدیران سازمان منطقه آزاد قشم در انجام معیارهای ثبت جهانی ژئوپارک از فهرست یونسکو خارج شد. نصب تابلو و علائم راهنمایی، احداث راه‌های دسترسی، ساخت اماکن اقامتی مانند هتل و مجموعه عوامل پشتیبانی برای حضور گردشگران در منطقه از جمله درخواست‌های یونسکو بود که باید در منطقه ژئوپارک قشم اجرا می‌شد، اما به آن توجه نشد، پس از تغییر دولت، مدیریت جدید ژئوپارک قشم با همراهی شبانه‌روزی جامعه محلی، کارشناسان و مدیران و با حمایت کامل مدیریت عامل سازمان منطقه آزاد قشم تلاش‌های زیادی کردند تا ژئوپارک قشم بار دیگر بتواند کارت سبز یونسکو را دریافت کند و دوباره به این عنوان ارزشمند دست یابد. پرونده بازگشت ژئوپارک قشم به منظور بازگشت به شبکه جهانی ژئوپارک‌ها آذرماه سال ۱۳۹۴ (۲۰۱۵) و پس از اقدام‌های مختلف به منظور حل مشکلات مطرح شده به یونسکو ارسال شد. سرانجام ۱۵ اردیبهشت ۱۳۹۶ (۲۰۱۷) در دویست و یکمین نشست ژئوپارک‌های یونسکو که در فرانسه برگزار شد ژئوپارک قشم کارت سبز گرفت و بار دیگر جهانی شد.

امروزه ژئوپارک قشم واقع در جزیره قشم (با مساحت ۱۴۹۱



شکل ۱- ژئوپارک قشم



کیلومترمربع که ۲/۵ برابر سنگاپور و بحرین وسعت دارد) به‌عنوان یک ژئوپارک جهانی در یک دوره چهارساله تأیید شده و تا سال ۲۰۲۰ به‌صورت رسمی زیر نظر یونسکو فعالیت خواهد کرد. قشم بزرگ‌ترین جزیره خلیج فارس و خاورمیانه است که در تنگه هرمز قرار دارد و از دیرباز متعلق به ایران بوده است. نام قدیم این جزیره در دوران ساسانیان، «ابرکان» بود که به معنی «جزیره بزرگ» است. وسعت جزیره قشم از ۲۲ کشور در جهان بزرگ‌تر است. دمای متوسط سالانه در جزیره حدود ۲۶ درجه سانتی‌گراد، با متوسط حداکثر و حداقل دمای روزانه به‌ترتیب ۳۳ و ۱۸ درجه سانتی‌گراد است. اختلاف درجه حرارت فصلی این جزیره بسیار زیاد است. گرم‌ترین زمان‌ها ۱۰ تیر تا ۱۰ شهریور و سردترین ماه‌ها دی و بهمن است. در جزیره قشم حداکثر و حداقل دمای مطلق ۴۶ و ۱۶ درجه سانتی‌گراد به ثبت رسیده است. جزیره قشم با میانگین بارش سالانه ۱۸۳ میلی‌متر، جزو مناطق کم‌بارش ایران است.

### ژئوپارک قشم

ژئوپارک قشم دارای ۲۵ ژئوسایت شامل: دره ستاره افتاده (استاله

کفته)، کورکوراکوه، بام قشم، دره تندیس‌ها، دره شور، تنگه چاه‌کوه، نمکدان، کریان، موزه ژئوپارک، پهنه‌های گلی، ساحل کرق، دره قاضی، تنگه اولی، بصیرا، چاکویر، جزایر ناز، ژئولینک، باسعیدو، خلیج دیرستان، جنگل حرا، ساحل تخم‌گذاری لاک‌پشت‌ها، صخره خرچنگ‌ها، روستای لافت، غار خربس و تالاب پرندگان دو کوهک است که در این مقاله ۸ سایت اصلی تنگه چاه‌کوه، دره ستاره‌ها، بام قشم، دره تندیس‌ها، برهوت، نمکدان، دولاب و کورکوراکوه به اختصار توصیف می‌شوند.

### ژئوسایت دره ستاره‌ها:

اگر چه این سایت در خارج از محدوده ژئوپارک قرار دارد ولی با توجه به زیبایی منطقه، همچنین ساختار ژئومورفولوژی خاص آن به‌عنوان یکی از سایت‌های اصلی ژئوپارک از سوی یونسکو پذیرفته شده است. سایت دره ستاره‌ها در مجاورت روستای برکه خلف قرار دارد. این سایت از لایه‌های رسوبی بسیار نرم و فرسایش‌پذیر از جنس مارن با یک لایه ماسه سنگ آهکی تشکیل شده است، اشکالی مانند ستونک‌های سوزنی‌شکل، دیواره‌های کاملاً عمودی، پل‌ها و حفره‌های متعدد بر زیبایی این دره افزوده است.



شکل ۲ الف- ژئوسایت دره ستاره‌ها واقع در ژئوپارک قشم (عکس از: محمدرضا معصومی)



شکل ۲ ب- ژئوسایت دره ستاره‌ها واقع در ژئوپارک قشم ( عکس از: محمدرضا معصومی)



شکل ۲ ج- ژئوسایت دره ستاره‌ها واقع در ژئوپارک قشم ( عکس از: محمدرضا معصومی)



### ژئوسایت کورکوراوه:

ژئوپارک مورد قبول یونسکو واقع شده است. ساختار عمومی منطقه تپه‌ماهورهایی است که بیشتر از جنس مارن است و دره‌ها و تنگه‌های بین آنها، به دلیل فرسایش توسط آب‌های جاری، ایجاد شده است.

کورکوراوه در مجاورت روستای گیاهدان قرار دارد، با توجه به زیبایی منطقه به‌عنوان یکی دیگر از سایت‌های اصلی



شکل ۳- ژئوسایت کورکوراوه در ژئوپارک قشم (عکس از: <http://qeshmgeopark.ir>)

### ژئوسایت بام قشم:

متر که در بخش مرکزی جزیره قشم واقع شده است. در دیواره آن لایه‌های متناوب مارن و ماسه‌سنگ (که بیانگر پیشروی و پس‌روی دریا در دوره‌های مختلف زمین‌شناسی است) دیده می‌شود. بام قشم

دشتی زیبا که از فراز آن چشم‌اندازی فوق‌العاده بر ساحل شمالی و جنوبی جزیره وجود دارد. فلاتی پهناور با ارتفاع بیش از ۱۲۰



شکل ۴- ژئوسایت بام قشم در ژئوپارک قشم (عکس از: <http://qeshmgeopark.ir>)



شکل ۵- ژئوسایت دره تندیس ها ژئوپارک قشم (عکس از: <http://qeshmgeopark.ir>)

### ژئوسایت دره تندیس‌ها:

دره تندیس‌ها یکی دیگر از سایت‌های ژئوپارک است که سطح آن بیشتر از ترک‌های گلی پوشیده شده است. ترک گلی یک ساخت رسوبی است که در مباحث رسوب‌شناسی به آن پرداخته می‌شود.

بیش از اینکه یک جاذبه زمین‌شناسی باشد، یک جاذبه چشم‌اندازی (زیباشناختی) به شمار می‌رود. از بالای بام قشم می‌توان جنگل حرا، دره تندیس‌ها و خلیج فارس را از شمال و جنوب جزیره قشم مشاهده کرد که چشم‌اندازی بسیار زیبا و بی‌نظیر دارد.





شکل ۶- ژئوسایت دره شور (برهوت) ژئوپارک قشم (عکس از: <http://qeshmgeopark.ir>)

در کنار روستای چاهوی شرقی، قرار گرفته است. چاهکوه در ابتدا عریض است و دیوارهای بلندی دارد، ولی به تدریج از عرض آن کاسته می‌شود تا جایی که عبور از میان آن دشوار می‌شود، این در حالی است که ارتفاع دیواره‌ها همچنان زیاد است و به همین دلیل داخل دره نور کمی وجود دارد. این دره از چهار سو، چهار تنگه دارد که در جاهایی دیواره‌ها به هم می‌رسند و فاصله ۲ دیواره از هم شاید به حدود نیم متر برسد. به دلیل وجود میان‌لایه‌های مارن، سیلت و آهک و نیز فرسایش آبی و انحلال، شیپارهای عمیق و طولیل و انواع حفره‌های عدسی، قاشقی و کروی شکل در دیواره‌ها حفر شده است. کف این تنگه بعد از هر بارندگی محل جاری شدن آب است، مردم محلی برای استفاده از این آب، اقدام به حفر چاه در کف آن کرده‌اند، به همین سبب به این تنگه، چاهکوه می‌گویند.

از لحاظ ساختاری تقریباً شبیه به دره ستاره‌ها است با این تفاوت که وسعت بیشتری داشته است.

### ژئوسایت دره شور (برهوت):

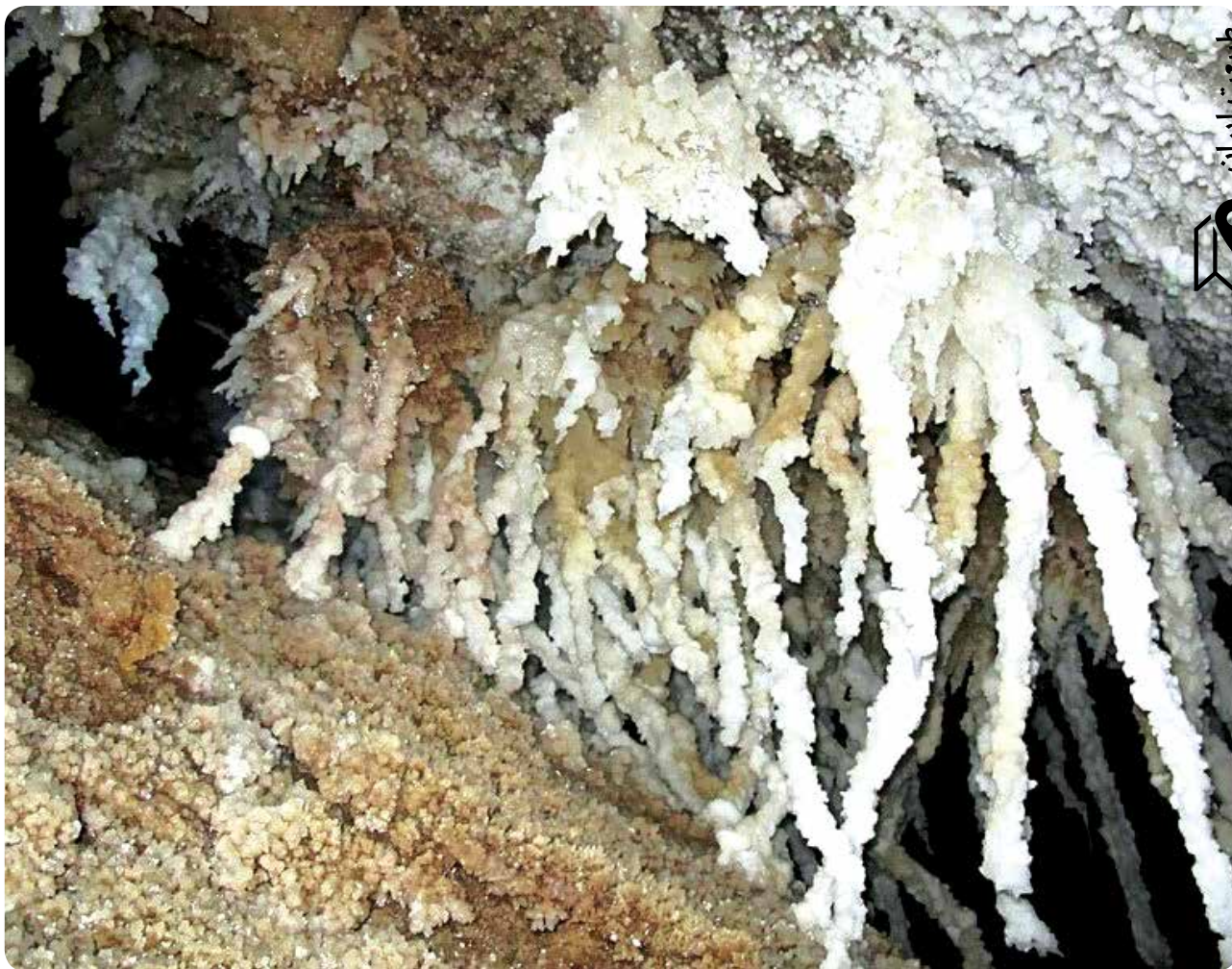
این تنگه در مرکز تاقدیس سلخ واقع شده است. در این ژئوسایت قدیمی‌ترین لایه‌های رسوبی جزیره (آهک گوری) قابل مشاهده است. بلندترین قله جزیره با ارتفاعی نزدیک به ۴۰۰ متر مشرف به این دره است. دو ویژگی دره شور عبارت است از: ۱- ویژگی زمین‌ریخت‌شناسی (ژئومرفولوژی) ۲- وجود چشمه‌های سولفور

### ژئوسایت تنگه چاهکوه:

دره یا تنگه چاهکوه، در بخش شهاب در ۷۰ کیلومتری شهر قشم و



شکل ۷- ژئوسایت تنگه چاهکوه در ژئوپارک قشم (عکس از: <http://qeshmgeopark.ir>)



شکل ۸ الف - ژئوسایت نمکدان در ژئوپارک قشم (عکس از: <http://qeshmgeopark.ir>)

### ژئوسایت نمکدان:

سایت نمکدان یکی دیگر از جاذبه‌های علمی گردشگری ژئوپارک قشم واقع در غرب جزیره قشم در نزدیک روستای کانی است. در این منطقه به دلیل پدیده دیابیریسیم، گنبد نمکی سر برآورده است که طولانی‌ترین غار نمکی جهان در این گنبد قرار دارد. همچنین وجود چشمه‌های نمک و سفیدپوش کردن دره‌ها و زمین‌های اطراف این گنبد چشم‌اندازی رویایی به منطقه داده است.

ژئوپارک قشم و ژئوسایت‌های آن در وبسایت رسمی یونسکو معرفی شده است. اکنون قشم تنها ژئوپارک خاورمیانه است. ژئوپارک قشم پس از ثبت جهانی، با سرعت بالایی که در پیشرفت برنامه‌ها داشت، در یونسکو و سازمان ملل متحد، به‌عنوان ژئوپارک توسعه‌ای شناخته شد. یعنی قرار است ممیز ژئوپارک‌های آینده منطقه خاورمیانه تا شمال آفریقا باشد. کما اینکه اکنون پرونده‌هایی از داخل کشور و نقاط دیگری از خاورمیانه وجود دارد که در حال بررسی هستند.

### ضرورت ثبت ژئوپارک‌ها و پدیده‌های ژئوتوریسم

اگرچه ایران از نظر تنوع فرهنگی و تاریخی و تعدادی از جاذبه‌های سیاحتی شهرت دارد، ولی آنچه در دنیا سبب موفقیت کشورهای مختلف در جذب گردشگر شده، آثار به ثبت رسیده جهانی آن کشور است که مؤید جاذبه‌های گردشگری بین‌المللی ثبت شده آن کشور است. این یک شاخص برای رتبه‌بندی کشورها از نظر جایگاه در گردشگری بین‌المللی است، کشور ما تنها ۱۰ اثر ثبتی در دنیا دارد و این عدد خیلی بزرگ و قابل توجهی نیست. سهم بسیار ناچیز ایران از صنعت گردشگری نشان‌دهنده آن است که این صنعت توانسته نقش خود را به‌عنوان یک عامل توسعه اقتصادی کشور و معرفی ایران به‌عنوان یک کشور توریستی و فرهنگی به خوبی ایفا کند.

با وجود همه مسائل یأس‌آوری که در زمینه صنعت گردشگری ایران ذکر شد، می‌توان گفت طبیعت ایران پتانسیل آن را دارد که با مدیریت صحیح بتواند به جای تکیه بر صادرات نفت به بخش صنعت توریسم و بالاخص اکوتوریسم بپردازد. بدیهی است این



شکل ۸ ب- ژئوسایت نمکدان در ژئوپارک قشم (عکس از: <http://qeshmgeopark.ir>)

گردشگری آمایش سرزمین؛ مطالعه موردی: ایجاد ژئوپارک در استان لرستان. علوم زمین، ۲۷(۱۰۶): ۱۷۹-۱۹۲.

گلشاهی، م.م.، جمالپور، ا.ح.، اخوان، م. و جمالپور، ر.، ۱۳۹۶. بررسی نقش و تأثیر صنعت گردشگری بر توسعه اقتصادی جامعه میزبان با تأکید بر پیوست فرهنگی (مطالعه موردی: کشور ایران). دومین کنفرانس ملی یافته‌های نوین پژوهشی و آموزشی عمران معماری شهرسازی و محیط‌زیست ایران، تهران، ۲۴ شهریور ۱۳۹۶.

Newsome, D. and Dowling, R., 2010. Setting an agenda for geotourism. In: Newsome, D. and Dowling, R., (eds.) Geotourism: the tourism of geology and landscape. Goodfellow Publishers, Oxford, pp 4-8.

Eder, F. and Patzak, M., 2004. Geoparks geological attractions: A tool for public education, recreation and sustainable economic development. Episodes, 27(3): 162-164.

<http://www.globalgeopark.org>

<http://org.unwto.www2>

<http://www.langkawigeopark.com.my>

<http://qeshmgeopark.ir>

مهم تنها به دوش سازمان‌های جهانگردی، گردشگری و سازمان حفاظت از محیط‌زیست نخواهد بود بلکه مدیریت سایر بخش‌ها را از جمله صنایع، معادن، راه و ساختمان، آموزش و پرورش، بخش‌های فرهنگی، رسانه‌ها و صداوسیما در یک حرکت جامع و عزم ملی می‌طلبد. در حقیقت مدیریت مناسب اکوتوریسم، سبب شناسایی زیبایی‌های این خطه به جهانیان، تولید درآمد ملی، ارزآوری مناسب و ساماندهی اقتصادی کشور می‌شود.

## منابع

امری کاظمی، ع.، ۱۳۸۱. آغازی بر ژئوتوریسم ایران، مجموعه مقالات بیست و یکمین گردهمایی علوم زمین، سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور، صفحه ۳۴.

نکوئی صدری، ب.، ۱۳۸۸. مبانی زمین‌گردشگری: با تأکید بر ایران. سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، تهران، ۲۱۱ صفحه.

تاج‌بخش، س.، ۱۳۸۵. ژئوپارک‌ها، چشم‌انداز چهار بیلیون ساله زمین از فراز فراداها. ماهنامه علوم زمین و معادن، ۴: ۱۶.

جدیدی، ر.، کریم‌زاردگان، ح. و بدری، ن.، ۱۳۹۶. نقش ژئوپارک‌ها در ملاحظات